

Jan Przała

Nabytki Muzeum w Sandomierzu w zakresie malarstwa i grafiki

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 9, 401-411

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN PRZAŁA

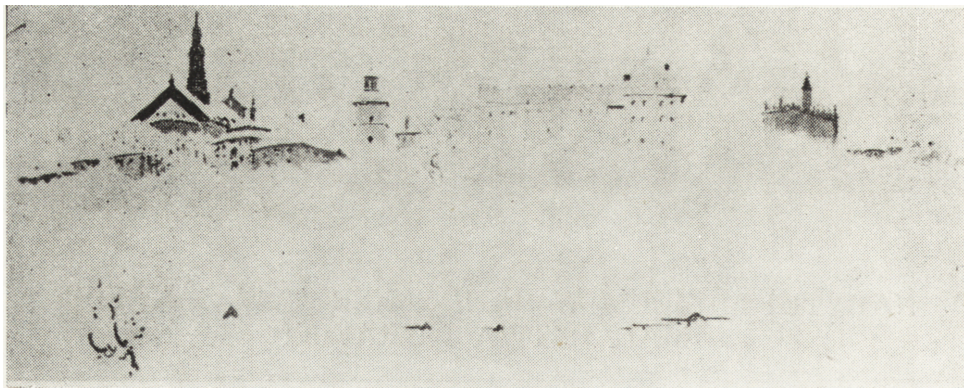
NABYTKI MUZEUM W SANDOMIERZU W ZAKRESIE MALARSTWA I GRAFIKI

Sandomierz, dzięki malowniczemu położeniu nad Wisłą i licznym zabytkom architektury, od ponad półtora wieku przyciąga malarzy na plenery letnie. Tworzyli w tym mieście między innymi Michał Stachowicz (1768—1825), Wojciech Gerson (1831—1901), Elwiro Andriolli (1836—1893), Napoleon Orda (1807—1883), Teodor Chrzański (1821—1887), pejzażyści — Józef Szermentowski (1833—1876), Stefan Filipkiewicz (1879—1944), Stanisław Kamocki (1875—1944), Jan Rubczak (1884—1942), a także Leon Wyczółkowski (1852—1936) i towarzyszący mu w podróżach do Sandomierza Józef Pieniążek (1888—1953), Władysław Skoczylas (1883—1934), Władysław Bielecki (1896—1943), Stanisław Czajkowski (1878—1954), Kazimierz Tomorowicz (1897—1961), Władysław Mikos (1885—1970), Witold Kotowski (1893—1969) oraz Eugeniusz Arct, Maria Hiszpańska-Neumann, Irena Nowakowska-Acedańska, Hanna Michalska, Tibor Csorba, Jerzy Potrzebowski, Genowefa Targosz i dziesiątki innych, w większości żyjących dziś malarzy i grafików.

Fakty te nie mogły być obojętne dla sandomierskiego muzeum. Każde muzeum regionalne jest zobowiązane dokumentować wszechstronnie dzieje i kulturę terenu swojego działania, opierać się, jeśli tak można powiedzieć, na „naturalnych warunkach regionu”, stanowiących o kierunkach gromadzenia zbiorów oraz prac naukowo-badawczych i naukowo-oświatowych. Jest więc rzeczą zrozumiałą, że to zainteresowanie artystów Sandomierzem powinno znaleźć odzwierciedlenie w różnych aspektach i formach działalności Muzeum w Sandomierzu.

Z przyczyn obiektywnych nie można tworzyć w Sandomierzu galerii malarstwa pejzażowego czy wędutowego. Nie pozwalają bowiem na tak poważne przedsięwzięcie warunki finansowe muzeum oraz fakt, że wiele tego rodzaju dzieł (przedstawiających Sandomierz i inne miasta, w tym także wspomnianych wyżej twórców) od dawna już znajduje się w zbiorach innych muzeów; są one dla tej regionalnej placówki nieosiągalne. Zdecydowano zatem gromadzić w Muzeum w Sandomierzu malarstwo i grafikę wyłącznie o tematyce sandomierskiej. Decyzję tę podjęto mając na uwadze przede wszystkim potrzebę zorganizowania w przyszłości w zamku (dokąd muzeum zostanie przeniesione) stałej wystawy prac będących świadectwem pobytu w Sandomierzu różnych artystów oraz konieczność zebrania malarstwa i grafiki jako źródeł ikonograficz-

Ryc. 1. L. Wyczółkowski *Panorama Sandomierza*, poz. wykazu 45

nych do dziejów miasta. Zdawano sobie równocześnie sprawę z tego, że mimo tematycznego zawężenia zainteresowań muzeum, nie wszystkie pozycje związane z Sandomierzem uda się pozyskać na własność tej placówki. Częściową rekompensatą za brak oryginalnych obrazów, grafiki itp. źródeł ikonograficznych w zbiorach Muzeum w Sandomierzu będzie archiwum naukowe, złożone z informacji i materiałów dotyczących malarzy i grafików, przebywających na plenerach w Sandomierzu, obejmujące dane katalogowe i fotografie dzieł przedstawiających Sandomierz i poszczególne budowle miasta, będących w posiadaniu innych muzeów, bibliotek naukowych itp. instytucji, jak również osób fizycznych. Chodzi mianowicie o to, aby muzeum, niezależnie od własnych zbiorów, uzyskało możliwie pełne rozeznanie, które instytucje (ewent. osoby) i jakimi pracami o tej tematyce jeszcze dysponują. Zbieranie wspomnianych materiałów zostało zapoczątkowane w roku 1970. Archiwum to będzie miało duże znaczenie dla opracowania ikonografii Sandomierza (w formie publikacji). Przydatności zgromadzonych materiałów dla szczegółowych badań z zakresu nauk historycznych i architektoniczno-urbanistycznych nie trzeba w tym miejscu uzasadniać.

Zbiory malarstwa i grafiki sandomierskiego muzeum powiększają się w drodze zakupów z własnych środków budżetowych, z dotacji Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków i Zespołu do Spraw Plastyki Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz w formie darów i przekazów. Do najciekawszych pozycji z dotychczasowych nabytków należą zakupione w roku 1970 akwarela i litografia Leona Wyczółkowskiego, przedstawiające ogólne widoki miasta (ryc. 1) oraz trzy obrazy olejne Stanisława Czajkowskiego, a mianowicie, *Szabas w Sandomierzu* (ryc. 2), *Wzgórze katedralne* i *Góry Pieprzowe*. Ten ostatni zajmie w ekspozycji sandomierskich zbiorów malarstwa szczególne miejsce nie tylko ze względu na wysokie wartości artystyczne, ale i dlatego, iż jest on ostatnim dziełem tego artysty. Został namalowany tuż przed śmiercią Czajkowskiego, który zmarł w Sandomierzu 21 sierpnia 1954. W partiach nieba obraz nie jest nawet wykończony. Znajduje się w drewnianej kasecie malarskiej artysty, z resztkami farby wewnątrz na wieku-palecie. Z nabytków w roku 1971 na

Ryc. 2. St. Czajkowski *Szabas w Sandomierzu*, poz. wykazu 1

← Ryc. 3. St. Kamocki Widok na Sandomierz, poz. wykazu 6

Ryc. 5. I. Nowakowska-Acedańska *Mały Rynek*, poz. wykazu 42

← Ryc. 4. J. P. Mazurkiewicz *Sandomierz o zmierzchu*, poz. wykazu 36

uwagę zasługuje: obraz Stanisława Kamockiego pt. *Widok na Sandomierz*, przedstawiający odległą panoramę miasta, mniej więc interesujący jako źródło ikonograficzne, ale będący dobrym przykładem malarstwa pejzażowo-wedutowego (ryc. 3), oraz darowane 49 obrazów Jana Pawła Mazurkiewicza, artysty od trzydziestu lat mieszkającego w Sandomierzu. Mazurkiewicz (ur. 1886, uczeń T. Axentowicza, epigon impresjonizmu) malował Sandomierz o różnych porach dnia i roku (ryc. 4). Ulubionym przez niego motywem jest także Brama Opatowska, którą przedstawia wiosną, jesienią, latem i zimą, rano i o zmierzchu, za każdym razem wydobywając swoiste piękno budynku i otaczającego zabytek krajobrazu. Kilkakrotnie Sandomierz posłużył malarzowi jako tło do obrazów o charakterze rodzajowym lub nastrojowym, jak np. w obrazach *Jesienny złot* i *Maki*. W przypadku Mazurkiewicza odstąpiono częściowo od zasady gromadzenia dzieł o tematyce sandomierskiej i przyjęto do zbiorów kilkanaście obrazów o innej tematyce. Usprawiedliwia tę decyzję jednak fakt, że Mazurkiewicz jest miejscowym malarzem, co niewątpliwie wiąże całą jego twórczość z Sandomierzem. Interesujący jest również *Mały Rynek w Sandomierzu* Ireny Nowakowskiej-Acedańskiej, zakupiony w roku 1971 od autorki

Ryc. 6. W. Kotowski *Stare domy w Sandomierzu II*, poz. wykazu 14

Ryc. 7. H. Michalska, *Skarpa w Sandomierzu*, poz. wykazu 41

(ryc. 5). W roku 1972 pozyskano do zbiorów trzy obrazy Witolda Kotowskiego i dwa Hanny Michalskiej, artystów, którzy malowali nie tylko najważniejsze zabytkowe budowle Sandomierza (ryc. 6), ale także jego malownicze zakątki i podwórka kamienic Starego Miasta. Niektóre z ich dzieł, niezależnie od wartości artystycznych, mają dziś charakter dokumentu w związku z osunięciem się skarpy (ryc. 7).

Wykaz nabytków Muzeum w Sandomierzu do połowy roku 1972 znajduje się na końcu niniejszego artykułu. Obejmuje on prace wyłącznie o tematyce sandomierskiej, pominięto w nim natomiast obrazy o innej tematyce, między innymi wspomnianego J. P. Mazurkiewicza.

Wielu z wymienionych na wstępie twórców, którzy przebywali na plenerach w Sandomierzu, nie jest jeszcze reprezentowanych w zbiorach Muzeum w Sandomierzu, mamy jednak nadzieję, że za kilka lat liczba ich znacznie zmaleje. Muzeum nawiązało ostatnio szereg kontaktów z artystami, rodzinami nieżyjących malarzy oraz fachowymi placówkami handlowymi z myślą o dalszym gromadzeniu malarstwa i grafiki o tematyce sandomierskiej. Obecnie w zbiorach znajduje się około 80 prac, zebranych głównie w latach 1970—1972, oraz kilkanaście obrazów przyjętych w charakterze depozytu. To dużo jak na możliwości finansowe muzeum regionalnego. Takie tempo powiększania zbiorów malarstwa nie wydaje się możliwe do utrzymania przez dalszych kilka

lat, będą jednak czynione wysiłki w tym kierunku, aby z chwilą przeniesienia muzeum do zamku w Sandomierzu, placówka ta dysponowała wystarczająco dużym zestawem widoków miasta, pozwalającym na urządzenie odpowiedniej wystawy, w której dawne karty dziejów oraz obecna odbudowa i rozbudowa Sandomierza znalazłyby wszechstronne odzwierciedlenie. Planowana wystawa o roboczym tytule *Sandomierz w malarstwie* będzie ponadto, zwłaszcza dla młodzieży miasta i masowo odwiedzających Sandomierz turystów krajowych i obcych, interesująca pod wieloma innymi względami, np. z punktu widzenia historii malarstwa polskiego wieku XIX i XX, indywidualnego potraktowania przez różnych artystów tego samego lub podobnego tematu obrazu, a nade wszystko będzie ukazaniem piękną miasta, piękną, którego miejscowe społeczeństwo i turyści niejednokrotnie nie dostrzegają.

WYKAZ NABYTEKÓW

CZAJKOWSKI STANISŁAW (1878—1954)

1. *Szabas w Sandomierzu*, ol. tekt., 69×50, r. 1923, nr inw. 546/h., zakupiony od Anny Czajkowskiej z Warszawy w r. 1970.
Lit.: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających*, t. I, Warszawa—Kraków—Gdańsk 1971, s. 389; *Wystawa Stanisława Czajkowskiego 1878—1954 w Muzeum w Lublinie*, Lublin 1959, poz. kat. 41.
2. *Wzgórze katedralne*, ol. tekt., 22×27, r. 1954, nr inw. 548/h., zakupiony od Anny Czajkowskiej z Warszawy w r. 1970.
Lit.: *Wystawa Stanisława Czajkowskiego...*, poz. kat. 101.
3. *Góry Pieprzowe*, ol. tekt., 22×27, r. 1954, nr inw. 547/h., zakupiony od Anny Czajkowskiej z Warszawy w r. 1970.
Lit.: *Wystawa Stanisława Czajkowskiego...*, poz. kat. 102; A. Oborny *Kronika muzealna 1970*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. VII, Kraków 1971, s. 463.

FELISIAK ZOFIA

4. *Kościół Św. Jakuba w Sandomierzu*, ol. pł., 55×65, r. 1969, nr inw. 4/h., darowany przez autorkę w r. 1969.

HOEFNAGL JAKUB (XVI/XVII w.)?

5. *Panoramy Sandomierza i Biecza*, miedzioryt, 40,5×54, pocz. w. XVII, nr inw. 668/h., darowany przez J. P. Mazurkiewicza z Sandomierza w r. 1971. Widoki z dzieła J. Brauna i F. Hoggenberga pt. *Civitates orbis terrarum*, wyd. w Kolonii w latach 1596—1618, t. 6, tabl. 50.
Lit.: J. Banach *Dawne widoki Krakowa*, Kraków, 1967, s. 68 i n. i 196. przypis 69: *Sandomierz*, oprac. zbiorowe, Warszawa 1956, s. 38; S. Lorentz *Odrodzenie w Polsce*, Warszawa 1933, s. 27.

KAMOCKI STANISŁAW (1875—1944)

6. *Widok na Sandomierz*, ol. tekt., 51×68, ok. r. 1926, nr inw. 583/h., zakupiony od P. P. „Desa” w Krakowie w r. 1971.

KAŃSKI RYSZARD

7. *Kościół Św. Jakuba w Sandomierzu*, rys. węglem, 42×29,5, r. 1969, nr inw. 9/h., darowany przez autora w r. 1970.

8. *Kamienice w Sandomierzu*, rys. węglem, 29,5×42, r. 1969, nr inw. 10/h., darowany przez autora w r. 1970.
9. *Spichlerz w Sandomierzu*, rys. tusz., 42×29,5, r. 1969, nr inw. 11/h., darowany przez autora w r. 1970.
10. *Ulica 1 Maja w Sandomierzu*, rys. tusz., 42×29, r. 1969, nr inw. 12/h., darowany przez autora w r. 1970.
11. *Chata w Sandomierzu*, rys. tusz., 21,5×30, r. 1969, nr inw. 13/h., darowany przez autora w r. 1970.
12. *Spichlerz w Sandomierzu*, rys. tusz., 29×42, r. 1969, nr inw. 14/h., darowany przez autora w r. 1970.

KOTOWSKI WITOLD (1893—1969)

13. *Zamek w Sandomierzu*, ol. tekt., 34×36, r. 1963, nr inw. 690/h., zakupiony od Barbary Kotowskiej-Szydelskiej z Warszawy w r. 1972.
Lit.: T. Sowińska *Witold Kotowski. Katalog wystawy* (Warszawa 1972), poz. kat. 7.
14. *Stare domy w Sandomierzu II*, ol. tekt., 45×51, ok. r. 1962, nr inw. 691/h., zakupiony od Barbary Kotowskiej-Szydelskiej z Warszawy w r. 1972.
Lit.: T. Sowińska, op. cit., poz. kat. 34.
15. *Katedra w Sandomierzu*, ol. tekt., 43×35, ok. r. 1962, nr inw. 692/h., zakupiony od Barbary Kotowskiej-Szydelskiej z Warszawy w r. 1972.
Lit.: T. Sowińska, op. cit., poz. kat. 5.

KORNACKI TOMASZ

16. *Kamienica Oleśnickich w Sandomierzu*, akwarela, 30×20, r. 1959, nr inw. 2/h., zakupiony od autora w r. 1960.
17. *Kamienica Oleśnickich w Sandomierzu*, akwarela, 29×22, r. 1959, nr inw. 3/h., zakupiony od autora w r. 1960.

KRYSIŃSKA HALINA

18. *Kamienica Oleśnickich w Sandomierzu*, monotypia, 25×32, r. 1956, nr inw. 1/h., prawdopodobnie dar autorki.

LESKI ZYGMUNT (1897—1967)

19. *Poklasztorny budynek dominikański w Sandomierzu*, tempera, 28×39, ok. r. 1954, nr inw. 6/h., zakupiony od Bohdana Leskiego z Warszawy w r. 1970.
20. *Synagoga w Sandomierzu*, tempera, 25,5×39, ok. r. 1954, nr inw. 7/h., zakupiony od Bohdana Leskiego z Warszawy w r. 1970.
21. *Wieża przy kościele Św. Pawła w Sandomierzu*, sepia, 43×55, r. 1950, nr inw. 8/h., zakupiony od Bohdana Leskiego z Warszawy w r. 1970.

LAGOWSKI CZESŁAW

22. *Sandomierz III (Kościół Św. Jakuba)*, 48×55, r. 1970, nr inw. 667/h., przekazany przez Wydział Kultury PWRN w Kielcach w r. 1971.
Lit.: *Kieleckie plenery 70. Katalog wystawy*, Kielce 1971, poz. kat. 49.

MAZURKIEWICZ JAN PAWEŁ

23. *Brama Opatowska*, ol. tekt., 38,8×28,5, r. 1964, nr inw. 586/h., dar autora w r. 1971.
24. *Brama Opatowska*, ol. tekt., 39×29, r. 1964, nr inw. 587/h., dar autora w r. 1971.
25. *Brama Opatowska*, ol. tekt., 38,3×29, r. 1964, nr inw. 588/h., dar autora w r. 1971.
26. *Brama Opatowska*, ol. tekt., 29×23, ok. r. 1960, nr inw. 589/h., dar autora w r. 1971.

27. *Brama Opatowska*, ol. tekt., 29×23, r. 1968, nr inw. 590/h., dar autora w r. 1971.
28. *Brama Opatowska*, ol. tekt., 29×22,6, r. 1960, nr inw. 591/h., dar autora w r. 1971.
29. *Brama Opatowska*, ol. tekt., 28,5×22, ok. r. 1960, nr inw. 592/h., dar autora w r. 1971.
30. *Maki*, ol. tekt., 22,5×28, r. 1959, nr inw. 593/h., dar autora w r. 1971.
31. *Sandomierz*, ol. tekt., 22,5×29, r. 1959, nr inw. 594/h., dar autora w r. 1971.
Lit.: T. Przała *Malarstwo J. P. Mazurkiewicza. Katalog wystawy*, Kielce 1971, poz. kat. 63.
32. *Nenufary*, ol. tekt., 22,5×29, ok. r. 1960, nr inw. 595/h., dar autora w r. 1971.
33. *Stoneczniki*, ol. tekt., 24×34, r. 1962, nr inw. 596/h., dar autora w r. 1971.
34. *Jesienny zlot*, ol. tekt., 24×34, ok. r. 1960, nr inw. 597/h., dar autora w r. 1971.
Lit.: Przała, op. cit., poz. kat. 61.
35. *Sandomierz wiosną*, ol. tekt., 34×43, r. 1969, nr inw. 598/h., dar autora w r. 1971.
36. *Sandomierz o zmierzchu*, ol. tekt., 34×44, r. 1952, nr inw. 599/h., dar autora w r. 1971.
37. *Sandomierz*, ol. tekt., 34×44, ok. r. 1960, nr inw. 600/h., dar autora w r. 1971.
38. *Legenda o Halinie Krępiance*, ol. tekt., 29×38, r. 1960 nr inw. 601/h., dar autora w r. 1971.
39. *Ratusz w Sandomierzu*, ol. tekt., 39×29, r. 1964, nr inw. 602/h., dar autora w r. 1971.

MICHALSKA HANNA

40. *Ulica Zamkowa w Sandomierzu*, ol. tekt., 52×63, ok. r. 1960, nr inw. 693/h., zakupiony od autorki w r. 1972.
41. *Skarpa w Sandomierzu*, ol. tekt., 50,5×63, ok. r. 1960, nr inw. 694/h., zakupiony od autorki w r. 1972.

NOWAKOWSKA-ACEDAŃSKA IRENA

42. *Mały Rynek w Sandomierzu*, tempera, 33,5×44,5, r. 1954, nr inw. 670/h., zakupiony od autorki w r. 1971.

NOWAKOWSKA IZABELA

43. *Kamienica Oleśnickich w Sandomierzu*, rys. tusz., 42×29, r. 1969, nr inw. 5/h., dar autorki w r. 1969.

PIETRASZEWSKI JÓZEF

44. *Panorama Sandomierza*, techn. mieszana tekt., 67×96, r. 1948, nr inw. 582/h., darowany przez A. Pietraszewską w r. 1971.

WYCZÓLKOWSKI LEON (1852—1936)

45. *Panorama Sandomierza*, akwarela, 36×96, ok. r. 1925, nr inw. 544/h., zakupiony w sklepie „Veritas” w Warszawie w r. 1971.
46. *Widok ogólny Sandomierza*, litografia, 29×40, r. 1925, nr inw. 545/h., zakupiony od Krystyny Wachowicz z Sandomierza w r. 1970.

ПРИОБРЕТЕНИЯ МУЗЕЯ В САНДОМЕЖЕ В ОБЛАСТИ ЖИВОПИСИ
И ГРАФИКИ

Сандоमेж, благодаря своему живописному расположению над Вислой и многочисленным памятникам архитектуры, вот уже более полутора веков привлекает к себе художников на летние этюды. В течение этого времени в Сандомеже жили и создавали свои произведения десятки художников. Факт этот не мог не иметь значения для городского регионального музея, в связи с чем в 1969 г. было положено начало сбору коллекции произведений живописи и графики, затрагивающих тематику, связанную с Сандомежем. До середины 1972 г. в коллекцию вошло путём покупки, дарственных записей и передач около 80 работ, в том числе произведения Леона Вычулковского, Станислава Чайковского, Станислава Камоцкого, Яна Павла Мазуркевича — художника, проживающего в Сандомеже 30 лет, Ирены Новаковской-Ацеданьской, Витольда Котовского, Ханны Михальской и других. Эти полотна будут включены в состав постоянной музейной экспозиции „Сандомеж в живописи”, которая всесторонне отразит страницы истории города, а также послевоенное возрождение и благоустройство Сандомежа. Более того, произведения, собранные в музее, будут представлять собою интересные источники для иконографии города и отразят его красоту, которая так часто остаётся незаметной для глаз местного населения и туристов.

Многие картины художников, работавших в Сандомеже, ещё не вошли в состав коллекции музея, однако, следует надеяться, что через несколько лет количество экспонатов значительно возрастет.

NEW ACQUISITIONS OF THE MUSEUM IN SANDOMIERZ IN THE FIELD OF
PAINTING AND GRAPHICS

Thanks to its picturesque location on the Vistula and its numerous architectural monuments Sandomierz has attracted painters and graphic artists for summer open-air work for over a century and a half. In this period tens of artists have created in Sandomierz. The regional museum in Sandomierz could hardly have been indifferent to this. Thus in 1969 a systematic acquisition of paintings and graphics connected with Sandomierz was begun. Up to the middle of 1972 about 80 works were collected by way of purchases, gifts and transfers. Those include the works of Leon Wyczółkowski, Stanisław Czajkowski, Stanisław Kamocki, Jan Paweł Mazurkiewicz — a painter who has lived in Sandomierz for thirty years, Irena Nowakowska-Acedańska, Witold Kotowski, Hanna Michalska and others. These pictures will form part of a permanent exhibition in the museum entitled „Sandomierz in painting”. In it both the history and the present reconstruction and development of the town will be broadly reflected. The collected works will also be interesting sources for the iconography of Sandomierz, they will demonstrate its beauty, a beauty which is often unnoticed by the tourists and local community.

Many artists who painted in Sandomierz are still not represented in the Sandomierz museum collection, it is hoped however that their number will decrease significantly in the next few years.